

*Творчі сходинки педагогів Волині
Українська мова і література*

УДК 37.091.27:82-2

Н. В. Бондарук,
заступник директора з навчально-виховної роботи Комunalного закладу «Луцький навчально-виховний комплекс № 26 Луцької міської ради Волинської області», учитель-методист;
Л. М. Чайка,
голова методичного об'єднання вчителів української мови та літератури, старший учитель;
Р. В. Костриба,
керівник театрального колективу «Перспектива», керівник гуртка – методист

Сила слова Тараса Шевченка*

*Сценарій відкриття III (обласного) етапу
VII Міжнародного мовно-літературного конкурсу
серед учнівської та студентської молоді імені Т. Г. Шевченка*

Подано образ Тараса Шевченка як подвижника справедливості, який запалює жертвну любов до України.

Ключові слова: Кобзар, доля, Україна, душа, народ, слово, чужина, свобода.

Bondaruk N. V., Chaika L. M., Kostryba R. V. Power of Taras Shevchenko's Words.

Taras Shevchenko's image as devotee of justice who lights sacrificial love to Ukraine is given.

Key words: Kobzar, fate, Ukraine, soul, people, word, foreign land, freedom.

Між генієм і сучасністю завше колізія.
Геній дає всього себе,
але сучасність бере від нього те,
що вона здужає взяти.

Є. Маланюк

Кожен народ, виборюючи свою свободу, час від часу потрапляє в ситуацію зневіри, відчаю, втрати орієнтирів. У найважчі хвилини люди особливо потребують Бога й духовних лідерів. Батьком української нації і знаковою особистістю для нас, українців, є Тарас Шевченко. Саме ця ідея стала наскрізною під час відкриття заходу.

Конкурс був неординарною подією в житті кожного його учасника. Це можливість показати власне розуміння глибини й багатогранності творчості геніального поета, її універсальності й позачасовості. У творчих роботах дітей, підлітків, юнаків звучать й оживають святі Кобзареві рядки, постає Тарас Шевченко і як революціонер, бунтар, і як нездолений кріпак, і як просто талановитий письменник, інтелектуал, розум якого намагаються збагнути в наукових розвідках.

А щоб Шевченко став близьким, навіть рідним, і найважливіше – необхідним для кожного свідомого українця, важливо створити атмосферу творчості,

внутрішньої потреби кожного до читання Шевченкового слова. Саме це мали на меті організатори урочистої частини відкриття III (обласного) етапу VII Міжнародного мовно-літературного конкурсу серед учнівської та студентської молоді імені Т. Г. Шевченка.

Хід заходу

На сцену виходять юнаки і дівчина в національних костюмах та ведучі.

На фоні музики, слайд-презентації.

Дівчина. Серед невідомих галактик і далеких країв є чудова країна, омита безмежними морями та синьокимими річками. У блакитний колір розфарбувала вона бездонне небо, краплини цілющої джерельної води, волошки в житі й мамині очі. А жовтий колір – це колір пшениці в полях, колір сонця ласкавого й духмяного хліба...

Юнак. Ця країна навесні буває пишним цвітом вишневих садків, а восени вигоїдує багряні калинові грона.

Саме в цю золоту пору року ми раді вітати вас на відкритті III (обласного) етапу VII Міжнародного мовно-літературного конкурсу серед учнівської та студентської молоді імені Т. Г. Шевченка!

* Презентація, аудіо- та відеосупровід – на CD цього номера.

Ведучий. Щиро вітаємо гостей свята, які прийшли порадіти разом із нами за переможців попереднього етапу конкурсу та надихнути учасників на ще більші звершення та перемогу в III етапі.

Юнак і дівчина сходять зі сцени.

Ведуча. Конкурс імені Т. Шевченка – це свято рідного слова, можливість перевірити свої знання і сили, відчувати власну причетність до великої когорти шанувальників творчості Кобзаря.

Слайд 1 (сцена)

Ведучий. Тарас Шевченко... Геній, мислитель, пророк. Людина незвичайної долі й надзвичайного таланту, що здобула світову славу. Із цим іменем сьогодні на планеті відома Україна. І хто б ти не був, де б не жив, – той, хто перечитає «Кобзаря», не зможе уявити своєї долі без генія слова. Хто крізь його алмазну грань гляне у світ, той уже ніколи не спиниться на дорозі до ідеалу – істинного братства між людьми і народами.

Пізнавати Шевченка – це пізнавати історію.

Думати про Шевченка – це жити Шевченком, продовжувати його безсмертя в собі.

Слайди 2, 3 (сцена)

Звучить пісня «Рече та стогне Дніпр широкий» у виконанні хору студентів духовної семінарії.

Ведуча. Так, як Шевченко любив Україну, можна любити тільки матір. Він силою свого слова повернув ім'я своєму народові й засвідчив його історичне право на рідну землю.

Ведучий. Участь у конкурсі – це, перш за все, наша повага до генія слова, до держави, до школи, вчителів, які навчають нас «мови калинової», її літературних норм, культури спілкування. Грубістю вражене слово кричить, болем озивається, а культурою зігріте слово – буяє, пишається веселково, пахучим квітом пломента над світом.

Ведуча. Пам'ятаймо! Лише там, де звучить рідне слово, живе український народ!

У виконанні учениці звучить «Пісня про мову».

Ведуча. Відродження України, її духовності неможливе без вивчення спадщини Шевченка. Творчість Кобзаря – то найдорогоцінніший скарб, що підтримує християнина-українця впродовж усього життя, передається з покоління в покоління.

Ведучий. Нас просто не існує без Шевченка. У ньому – уся історія наша, усе буття, усі мрії. Відомо: Україна – це Шевченко, Шевченко – це Україна.

На фоні музики (поступово стихити) учні декламують вірші Т. Шевченка.

1-й учень-читець

Тарас Шевченко – пісня лебедина,
Тарас Шевченко – мова наша чиста.

Дзвенить вона, як річечка ігриста.
Тарас Шевченко – мрія промениста.
О, як хотів повітрям вільним дихать
І голосно пісні твої співать.

2-й учень-читець

Садок вишневий, хатка біла,
Як на картині, бачу це.
Лунає пісня солов'їна –
Сім'я вечеряти іде.
За полем сонечко сідає,
Так любо, мило навкруги.
На світі кращого немає,
Ніж милий край мій дорогий.
Так змалював тебе Шевченко,
Любив тебе, і я люблю.
Він був художником, поетом,
Він оспівав красу твою.

3-й учень-читець

Між берегами вічності клекоче час,
Дзвенить весела пісня дня нового.
Живуть, Тарасе рідний, поміж нас
І голос твій, і пензель твій, і слово.

4-й учень-читець

Минають весни, пройде літо,
За осінню прийде зима,
Шевченку не дано старіти –
Для нього старості нема.

5-й учень-читець

Ми вперше чули про Шевченка
Від мами рідної, від неньки,
А потім вже від вчителів
Почули ми у рідній школі
Про те, як жив він, як жалів
Всіх тих, хто ніс тягар неволі.

У виконанні театрального колективу «Перспектива» – літературно-музична композиція «Доля» (музичний вступ – «Мелодія» М. Скорика).

Повільно виходить на сцену учень-читець в образі Шевченка.

Шевченко

Єсть на світі доля,
А хто її знає?
Єсть на світі воля,
А хто її має?

За прозорими кулісами Доля (дівчина) передає Шевченку клубок ниток.

Шевченко

Мені, моя доле,
Дай на себе подивитись,
Дай і пригорнутись,
Під крилом твоїм любенько
В холодку заснути.
Світе тихий, краю милий,
Моя Україно,
За що тебе
Сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась,

Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?

З-за прозорих куліс виходить Д о л я.

Доля

Молилася, турбувалася,
День і ніч не спала,
Малих діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти,
Панувала і я колись
На широких світі,
Панувала...

Д о л я сходить зі сцени. Ш е в ч е н к о повертається спиною до глядачів. Дія відбувається на фоні відео (уринок із фільму «Тарас Шевченко. Заповіт»). Під час його демонстрації в е д у ч і за сценою читають тексти.

Ведучий. «Доля переслідувала в житті скільки лиш могла. Та вона не зуміла перетворити золота його душі у ржу, ані його любов до людей – у ненависть та погорду, а віру в Бога – у зневіру і песимізм. Найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті. Невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських серцець все наново збуджуватимуть його твори».

Ведуча. «У ті дні стільки малий Тарас довідався од живих свідків страшної старовини – і, може, тоді й запало вперше в його душу зернятко бунтарства, непокірності лихій долі, зернятко любові до своєї нещасної Батьківщини і її народу, за який гинули безстрашні гайдамаки, поховані у високих могилах на безмежних широких степах».

Дія продовжується на сцені. Дорослий Ш е в ч е н к о, поступається місцем маленькій дитині. Х л о п ч и к Тарас (у полотняній сорочці, рушниця за плечима, в руках загнута з лозини шабля) виходить з-за куліс; рухами рубає уявні бур'яни.

Тарас: Ти пан Дашкевич? «Я! Прости! Не буду!» Ти з народу знущався. А тепер – «Прости!»? (Рубає). Ти пан Висоцький? Онімів від страху? Одержуй кару. (Рубає).

Дивиться на найбільшого будяка.

О, чорний будячище, аж світ отьмарює. Та це ж їхній цар. (До нього). Прости! Не хочеш? Зараз злетить з пліч і твоя голова, як галка. (Рубає).

Вибігає О к с а н а, умита, чепурна.

Оксана: Тарасе, що ти робиш?

Тарас: Який я Тарас? Я – гайдамака!

Оксана: Що ж ти тут робиш?

Тарас: Не заважай! Бач – панам голови рубаю.

Оксана: І я! І я!

Тарас: Ну, добре, хай і ти будеш гайдамачка. На рушницю, стріляй. (Бере, цілиться в будяк).

Оксана: Бу-бух!

Тарас: Трах! бах! рубай! бий!

О к с а н а вибігає. Виходить старший хлопчик (дорослий Шевченко), міняється з меншим (музичний супровід – «Мелодія» М. Скорика).

6-й учень-читець

Ти не лукавила зо мною,
Ти другом, братом і сестрою
Сіромі стала. Ти взяла
Мене, маленького, за руку
І в школу хлопця одвела
До п'яного дяка в науку.
– Учися, серденько, колись
З нас будуть люде, – ти сказала.
А я й послухав, і учивсь,
І вивчився. А ти збрехала.
Які з нас люде? Та дарма!
Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.
Ходімо ж, доленько моя!
Мій друже вбогий, нелукавий!
Ходімо дальше, дальше слава,
А слава – заповідь моя.

Виходять в е д у ч і та 7-й учень-читець.

Ведучий. Гра долі. Доля несе і радість, і журбу, закидає Шевченка далеко від рідного краю. Чужина подарувала Кобзареві й довгождану свободу, і в той же час дала 10 років важкої неволі.

7-й учень-читець

Все йде, все минає – і краю немає.
Куди ж воно ділось? відкіля взялось?
І дурень, і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... одно зацвіло,
А друге зав'яло, навіки зав'яло...
І листя пожовкле вітри рознесли,
А сонечко встане, як перше вставало,
І зорі червоні, як перше пили,
Попливуть і потім, і ти, білолиций,
По синьому небу вийдеш погулять,
...Ти вічний без краю!.. люблю розмовлять,
Як з братом, з сестрою, розмовлять з тобою,
Співать тобі думу, що ти ж нашептав.
Порай мені ще раз, де дітись з журбою?

Ведуча. Щоб на чужині душа не спеліла від пекельного вогню, Кобзар скроплював її чистими сльозами печалі за долю покинутої дівчини, за розбите кохання, за минуле України – трагічне і звитяжне. Бентежна душа молодого поета, недавно визволеного із кріпацтва, знайшла голос і мову для сповіді в найпотаємнішому й найсвятішому.

Звучить пісня «Зоре моя вечірняя» у виконанні фольклорного гурту «Оберіг».

Слайд 4 (сцена)

8-й учень-читець (на фоні музики Вівальді)

Слайди 5–11 (сцена)

Хіба самому написати
Таки посланіє до себе,
Та все дочиста розказати,

Усе, що треба, що й не треба.
А то не діждешся його,
Того писання святого,
Святої правди ні од кого.
Та й ждять не маю од кого.
Бо вже б, здавалося, пора:
Либонь, уже десяте літо,
Як людям дав я «Кобзаря»,
А їм неначе рот зашито,
Ніхто й не гавкне, не лайне,
Неначе й не було мене.
Не похвали собі, громадо!
Без неї, може, обійдусь,
А ради жду собі, поради!
Та, мабуть, в яму перейду
Із москалів, я не діждусь!
Мені, було, аж серце мліло,
Мій Боже милий! як хотілось,
Щоб хто-небудь мені сказав
Хоч слово мудре; щоб я знав,
Для кого я пишу? для чого?
За що я Україну люблю?
Чи варт вона огня святого?..
Бо хоч зостаріюсь за того,
А ще не знаю, що роблю.

Музичний супровід. Гра на бандурі.

Пишу собі, щоб не міняти
Часа святого так на так,
Та іноді старий козак
Верзеться грішному, усатий,
З своєю волею мені
На чорнім вороні-коні!
А більш нічого я не знаю,
Хоч я за це і пропадаю
Тепер в далекій стороні.
Чи доля так оце зробила?
Чи мати Богу не молилась,
Як понесла мене? Що я –
Неначе лютая змія,
Розтоптана в степу, здихає,
Захода сонця дожидає.
Отак-то я тепер терплю
Та смерть із степу виглядаю,
А за що, ей-богу, не знаю!
А все-таки її люблю,
Мою Україну широку,
Хоч я по їй і одинокий
(Бо, бачте, пари не найшов)
Аж до погибелі дійшов.

Нічого, друже, не журися!
В дулевину себе закуй,
Гарненько Богу помолися,
А на громаду хоч наплюй!
Вона – капуста головата.
А втім, як знаєш, пане-брате.
Не дурень, сам собі міркуй.

Ведучий. Прометей, Пророк,
Апостол, Кобзар... Цими високими
словами іще за життя назвали Тараса
Григоровича Шевченка.

Він був поетом волі в час неволі,
Поетом доброти в засиллі зла.
Була у нього надзвичайна доля,
Та доля Україною була.

Ведуча. Прометеем він став за нескореність духу,
за те, що віддав усього себе служінню людству, за
страждання во ім'я кращого майбутнього. Кредо
поета було: «Борітеся – поборете...»

Ведучий. Пророком став, бо вірив, що народ, який
має багатовікову історію, стане вільним, що прийдуть
нові, дужі люди, які волітимуть змінити ситуацію на
краще, які щиро віритимуть у ці зміни.

Ведуча. Слово Тараса Шевченка йшло від
серця, брало силу вогню, що палив його душу і
спалював сильніше від страждань, і спалив у
жертвній любові до України, а над жертвником
запалив його слова.

Слайди 12–15 (сцена).

*У виконанні вокальної групи звучить пісня
«Пророче слово Кобзаря».*

Ведуча. Шевченко віщував, що:
...правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
На ветхеє, на древнє слово
Розтленіє, а слово нове
Між людьми...

Ведучий. І тому нарекли його апостолом правди,
сподвижником справедливості.

Слайд 16.

Ведуча. Творчість Шевченка була серцем
Прометеея, яке осяло нам шлях до свободи, і тому
кожен молодий українець має бути непокірним,
нездоланим, здатним на самопожертву. Таким
увійшов у наші душі Кобзар, запаливши іскру надії.

Ведучий. Поет дав розіп'яти себе за народ і Україну.

*Звучить твір К. Скрябіна «Мені однаково». На екрані –
слайди «Мальовничої України», світлини картин
художника. Поступово на сцену виходять учні, крізь
них намагається пробитися дівчина, що втілює образ
України.*

На останніх акордах пісні виходить учень-читець,
що грає роль Т. Шевченка.

Шевченко

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.

Усі виходять на середину сцени.

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата.
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.

9-й учень-читець

...Не одцурайтесь своєї мови
Ні в тихі дні, ні в дні громові,
Ні в дні підступно мовчазні,
Коли стоїш на крутизні
Один, чолом сягнувши птаха,
Й холодний вітер попід пахви
Бере і забиває дих,
Щоб ти скорився і притих.
Не одцурайсь, мій сину,
Мови. У тебе іншої нема.
Ти плоть і дух – одне-єдине
Зі словом батьківським – Людина,
Без нього – просто плоть німа.
Без мови в світі нас – нема!

10-й учень-читець

Схаменіться, ...
Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну,
Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.

11-й учень-читець

Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь,
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.

Чужі люди проганяють,
І немає злomu
На всій землі безконечній
Веселого дому.

Дівчина, що втілює образ України

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата, –
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, не вечірній
Тихо засіяє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

Слайди 16–21 (сцена). Усі учні-читці лишаються
на сцені.

У виконанні учнів звучить «Заповіт» різними
мовами (українською, німецькою, польською,
китайською).

Ведуча. «Незлим тихим словом» згадуємо ми
свого Кобзаря, який залишив нам прекрасні твори.
А що ж залишимо своїм нащадкам ми?

Юнак

Залишимо в спадок новим поколінням
Свої ідеали й свої устремління,
Могутню Вкраїну, в якій наша сила,
І геній Шевченка як нації крила.

Дівчина

Залишимо й те, що душею народу
Зовуть недаремно від роду до роду
Як вищу красу і життєву основу,
Залишимо Слово, Ім'я своє, Мову!

У виконанні соліста звучить пісня К. Скрибіна «Сам
собі країна». Слайд 22 (сцена).

Ведуча. Шановні гості! Ми вдячні вам за те, що
розділили з нами радість зустрічі, за ваші теплі
обличчя. Утверджуймося нині у світі як народ, як нація,
як держава. Це найзаповітніша мрія поета – більшої
нагороди йому не потрібно.

Зичимо вам здоров'я, щастя, добра, любові.
Учасникам III етапу Конкурсу – перемоги. Хай завжди
нас окриляє Шевченкове слово!

Література

1. Автопортрети Тараса Шевченка / упоряд. і авт. вст. ст. Л. В. Владич. – К. : Мистецтво, 1973. – С. 7.
2. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо / Г. Грабович. – К. : Критика, 2000. – 318 с.
3. Грязнова Н. «Кобзар» Т. Шевченка 1860 р. (Дещо з маловідомого і призабутого) / Н. Грязнова // Дивослово. – 2003. – № 3. – С. 66–68.
4. Климчик Л. Пророчий заповіт генія / Л. Климчик // Сучасність. – 2004. – № 6. – С. 93–96.
5. Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація / Г. Клочек. – К. : Освіта, 1998. – 235 с.
6. Мацько Л. «Знать, од Бога і голос той, і ті слова...» / Л. Мацько / Дивослово. – 2004. – № 3. – С. 2–7.
7. Поліщук Я. Поет «духовної свободи» (Т. Шевченко в оцінці В. Барки) / Я. Поліщук // Дивослово. – 2006. – № 5. – С. 46–49.
8. Яременко В. «Людей і... не прокляв!» [Філософсько-релігійні доктрини в творчості Т. Г. Шевченка] / В. Яременко // Сучасність. – 2005. – № 3. – С. 108–115.